

پرژوهی (تیشك) : نهرک و ئامانج

به دریزایی میزهو مملمانی و کیپکیسی فیکرو ده سه‌لات لەنیوان مرۆفه‌کاندا ھەبوبو، لە ئاستى تاكەوە تەشەنەی كردۇوھو كۆمەل و گروپ و تايەفەی گەورەي تىكەوتۇوھو هەندى جارىش بەئاکامى خويىناوی كۆتايمى پىھاتووه. سەرەپاي سامناكىي ئەو ئاکامەش، بەلام خودى مملمانىكە حالەتىكى سروشتىيە و تا زيان بىيىت بەردەواام دەبىت، لەمەشەوە بارى سەرنج و رەخنە دەوامى ھەيە و وەلامدانوھەر بەو پىيە بەردەواام دەبىت. ھەر كاتىكىش رەخنە و رەخنە لە رەخنە بناغەيەكى مەزوو عييان ھەبىت ئومىد بە گەشەكىدىنی ھەردو نووسىن و ئەخلاقى نووسىن گەورە دەبىت، ئەو گەشەكىدىنەشە مرۆفەكان دەخاتە ناو كەشوهەوايەكى رۆشنېرىيى تەندروست كە نووسىنى قىزەون تىيىدا بە ئاسانى وەكولەكەيەكى رەش جيادەكەنەوە و نووسىنى نامەوزۇومى وەسفى شىاوى خۆى دەستدەكەۋىت.

قۇناغى يەكەمى پرژوهى (تیشك) تايىبەتە بە وەلامدانوھى ئەو نووسىنانەي كەشوهەواي رۆشنېرىيىان كردۇوھە بە تىكەلەي دوو شت كە ئەگەر لە ھەر نووسىنىكدا كۆپبنەوە بىيىدەنگى و شكاندىنى قەلەم باشتى دەبىت لە قسەكىدىن و رەشكىدىن كاغەز. ئەو شتەش كە بۇونەتە دەرى كوشىنەدەز زۆر لە بەرھەمە كوردىيەكان ھەر ئەو دوو شتەن كە لەكۆنترین زەمانەوە راستى و چەوتىيان تىكەل بەيەك كردۇوھە نادروستيان كردۇقتە راستىيەكى بەلگەنەویست.. زۆر بەكورتى و يەكى تەنها بە يەك وشە: (ئارەزۇو) و (نەزانى).

ماوەيەكە ھەرچىيەك لەبارەي ئىسلام و پىيغەمبەركەي و كتىيەكەيەوە دەنۇوسرىت بەو (ئارەزۇو) و بەو (نەزانى) يە بەپىوه دەبرىت. ھەر لەپەرييەك ھەلددەيتەوە دەبىيى ئارەزۇویەكى لەپىشەتەوەيە "ئارەزۇوی رەفنى بى قەيد و شەرتى ھەرچىيەك پەيوەندىي بە ئىسلامەوە ھەيە، ئارەزۇوی ھەلبەستن و گەران بەدواتى ھەلبەستن و شاردنەوەي راستىيەكان، لەو كاتەش كە ھېشىتا (ئارەزۇو) ماوەيەتى كارەكەي بەئەنجام بگەيەنیت (نەزانى) دېتە مەيدان و دەبىتە پشتىوانىيىكى بەتوانا، ئىنجا ھەر دوو دەستەكە بىنایەكى سەير دروست دەكەن" لەبنەوە بناغە نابىيىن و لەسەرەوە دىوارىيکى لار!

ئەمە، بى كەم و زىاد، ئەو گىيانەيە كە لە بەشىكى نووسىنە كوردىيەكانى ئەم چەند سالەي دوايىدا دەبنېرىت" كىنەيەكى رەش كە بى وردبۇونەوە قۇول بەشىكى زۆرى ئەو كىنەيە پەنچەكانى چەند دامودەزگايەكى لەپىشەتە دەبىنرىن. ئامىرەكەش كەسىكە نازناوی نووسەرى وەرگرتۇوھە ھىننەدە ئەو كىنەيە ھەلگرتۇوھە بىيگومان لەگەل بېرىكى زۆرتى نەزانى و نەشارەزايى.

ئەگەر پىيويستيش نەكات لەبارەي (ئارەزۇو) و (كىنەيە رەشى كويىرانە) كە ئىلھامبەخشى ئەو نووسىنانەن بدوين، رەنگە پىيويست بىات، ئەگەر بە كورتىيش بى، باس لە (نەزانى) بکەين كە دەلىلى نەشارەزاي ئەو بۇونەوەرە كويىرەيە:

1- لەبەر ئەوهى ئەو قەلەمە بىتۇانىيە ((بۇيان لواوه)) زۆر كەم خۆيان ماندوو دەكەن و لەجياتى ئەوهى بەرهەمى دەستى خۆيان پېشىكەش بە خويىنەرى كورد بکەن دەبىنин دەبنە مشەخۆر بەسەر نووسەرانى عەرەب و فارسەو، نووسىنەكانى فلان و فيسارو فلانى سىيىھە و فيسارى چوارەم دەھىنن و لاپەرەي زۆريانلى وەردىگەن و لە كۆتا يىدا لەو چوار سەرچاوهى كتىبىيىكى دوو سەد لاپەرەي يان كەمتر يان زىاتر، لەگەل ناوى دووسەد سەرچاوهى كە گوايە بەكاريان هىنناون بەناوى خۆيانەو پېكەوە دەنئىن و رەنگە زەكاتىيىكى ئەو ((سامانە)) خىر بە نووسەر ئەسلىيەكان بکەن و جارىك يان دوان يان سيان ناوابيان بھىنن. ئەو كەسانە هيىندە نەزانىن تەنانەت ھەلەي چاپىش نەقل دەكەن بى ئەوهى بەو ھەلەي بىزانن.

2- كەسيكىش ئەمە حالى بى چاوهپى ئەوهى لىنناكەي ئەو لاپەرەنەي زەوتى كردوون بە دروستى بکاتە كوردى. بەلى! ئەوانە هيىندە نەزانىن وەركىپانە سەقەتە كەيان زۆر جار دەتحاتە پېكەنин.

3- كەسيك ئەوه حالى بىت بەلىنى لەو خراپتىشتى پى دەدات! ئەو كەسانە تەنانەت دەست دەگرن بەسەر بىرۇبۇچۇونەكانى نووسەرانى عەرەب و فارس و ئىنگلىز و باقى مىللەتانا و خۆيان لە خويىنەرى كورد دەكەنە ئەو زاتانە، كە زۆر لە كەنالەكانى راگەياندن بەپەپى سەخاوهەتەو نازناوى (پىپۇر) و (شارەزا) يانلى دەنئىن، تەنانەت زمانى عەرەبىي سادە نازانە كەچى ناوى دەيان سەرچاوهى عەرەبى فيقهى و فەرمۇدە و تەفسىرىي سەدە يەكەمەكانى كۆچى رىز دەكەن، ئەوانە تا رادەي كولەمەرگى لە زانستە ئىسلامىيەكان ھەزارن كەچى باسى ئالۋۇزىرىن بابهەتى ئەو زانستانە دەكەن، ھەگبەكەش، گەر بىپىشىنى، زۆر لەوەش بەتالىرە.

لەكۆتا يىشدا بە خويىنەرى كورد رادەگەيەنин كە ھەرچەندە پرۇزەرى (تىشك) پرۇزەيە كە كۆمەلېك نووسەر دايامەز زاندۇوە كە ئەركى وەلامدانەوەي ھەندىيەك لەو نووسىنەيان گرتۇتە ئەستۇ، بەلام دەرگائى بۇ ھەموو نووسەرېك والا كردووە و بەشدارىكىرىن لە پرۇزەكە بە (ماف) نازانى بەلكە بە (ئەرك)، ئەرك بەرامبەر ئايىن و بەها كانى و ئەرك بەرامبەر كوردستان و خەلکە مۇسلمانەكەي، بى ئەوهى لەبىرمان بچىت كە ئەو ئەركە بەرامبەر خويىنەرى كورد، ھەر بىرۇباوهېرىكى ھەبىت، ئەركى گەياندى زانىيارىي راست و ئاشكراكىرىنى ھەلبەستن.

ئەندامانى پرۇزەرى (تىشك)

فازل قەرەداغى، نىكرا مەرىم، تۈفيق كەرىم، بەكر حەممە صەدقىق، حەسەن مە حەممە كەرىم، دكتۆر عەبدۇلکەرىم ئە حەممەد، ھاۋىزىن عومەر